

ZPRAVODAJ ŠRÁMKOVY SOBOTKY

ZÁŘÍ 1972

ROČNÍK IX — 9

Václav Kamelský, učitel-umělec

(30. 5. 1914 — 30. 7. 1972)

V čem vlastně byla síla jeho osobnosti, odkud se brala jeho přitažlivost, schopnost získávat důvěru, obdiv a lásku lidí, proč na něho nebude moci zapomenout nikdo, kdo měl štěstí s ním žít a pracovat?

Nejspíš pro jedinečnost jeho vztahu k životu, k člověku a k uměleckým hodnotám, pro jedinečnost interpretace krásy světa a lidských výtvorů, pro jedinečnost talentu, kterým byl obdařen.

Jistě také proto, co z této jedinečnosti vyplývalo: odpor k plané obecnosti, k uniformitě životních a pracovních forem, živelný odpor k frázím, k prázdným heslům, k šablonám a schémátům.

Měl dar poznávat, vidět, vnímat život a prožívat jej v jeho mnohotvárnosti, a měl nadto dar uvádět druhé do tohoto poznávání, otvírat oči, srdce a mysl lidí, aby chápali, v čem je cena života a jeho darů, aby je uměli přijímat a aby je také uměli vytvářet. — Uměl žít a učil žít — své žáky i své přátele, kterých měl bezpočtu. Byl to vpravdě učitel-umělec.

*

Miloval své rodné město, svou Prahu, do posledního dechu. Jeho dny byly již spočteny, ale nešetřil ani tenkrát své síly a obcházel okna nemocnice Pod Petřínem a díval se s něžnou láskou na pražské věže a do zeleného klínu malostranských zahrad. Zápasil s dechem, ale ještě si vzpomínal a vzpomněl a přednesl tři a půl strofy z básně Rozhledna na Petříně.

Jarmilo, ach běda, kde je Hynek,
usnul nad kyticí konvalínek.

Já jsem také sníval ve svém dětství,
chtěl jsem se dát tehdy na letectví.

Nad zábradlím rozvíklaných schůdků
propadal jsem tesknící a smutku,
bezradný ve věčném nepokoji
hledával jsem za bílými stroji.

Štítíl jsem se orosené plísně
v oknech domků vzhlížejících přísně,
rozhledna však rozkročena k jaru
jako kdyby hrála na kytaru,

slyšela můj pláč a moje vzdechy,
když jsem míjel postříbřené střechy...

(Ze sbírky Jablko s klína od Jaroslava Seiferta.)

Strofa zůstala nedokončena. Za tři a půl dne vydechl na posledný.

Lnul zvláštní láskou k Starému Městu; podloubí a uličky u Michalské brány byly dějištěm jeho dětských her a chlapeckých snů, svědky okouzlení z uplynulých dob, uchovávatelem jedinečné architektoniky, barev a vůně uprchlého života, jeho bouří, vášní a tichých dramát.

Maminčiny staropražské písničky jej provázely pak po celý život a doprovodily jej i na poslední cestě.

Sbohem mládí, láska — sne Starého Města!

Rodná písni Vltavy a jezy!

Do Noci jde se mnou jedna sladká cesta:

vůně pražských zahrad, v kterých voní bezy.

Sbohem křivky střech Starého Města...

V bolestném úzusu — neboť se nám nechtělo věřit — jsme četli tyto verše na úmrtním oznámení. Složil je kdysi — vlastně ani ne tak dávno — jako epítaf pro svou maminku.

Jeho životním posláním bylo učitelství. Nikdy toto nezalitoval. Někjaký čas byl vychovatelem v Budapešti, v rodině čl. kulturního ataše Antona Straky. Vzpomínal na tuto dobu rád, otevřela mu širší pohled na dění v jeho vlasti a podtrhla úctu k její minulosti i k novým zápasům, které se v té době, ve třicátých letech, již ohlašovaly.

Jeho mladá léta, i všechna ostatní, však patřila české škole, lidem žijícím v libežnickém středoečeském kraji, který prochodil křížem krážem sám nebo i s dětmi a s přáteli a jemuž oddaně sloužil. Učil, přednášel, hrál, režiroval, psal, redigoval, a hlavně chodil a jezdil se svými žáky tam, kde žili a tvořili umělci, rodáci tohoto kraje. S knížkou v ruce a s hlavou plnou veršů a vzpomínek se zastavoval v půvabných zákoutích českých luhů a hájů, postával u dveří rodných domků a u hrobů, na památných místech, kde se odehrávaly slavné i tragické děje této krajiny. — Tvářil v tvář živé skutečnosti učil své žáky číst v otevřené knize naší historie.

Ježdil s nimi často i do Prahy a tam, v divadlech, v muzeích a na výstavách, u pomníků v pražských sadech, na Bertramce, na vltavském nábřeží, na Hradě, před starými portály i v polozapomenutých uličkách jim četl a vypravoval o lidech a jejich osudech, o příbězích dávných i nedávných.

To byla jeho tovaryšská léta, která jej připravila a přivedla v období jeho zralosti životní i odborné na podzim roku 1954 do funkce metodika českého jazyka a literatury do pražského Krajského pedagogického ústavu. Pracoval tu až do léta 1972 — téměř plných osmnáct let. Věnoval své práci v ústavě všechny své síly. Byl za ni vyznamenán v roce 1965 čestným titulem Zasloužilý školský pracovník.

Ve své úloze učitele učitelů, na niž se připravoval již jako pracovník Okresního pedagogického střediska ve Středočeském kraji, přivedl k dokonalosti všechny formy své dosavadní pedagogické a kulturně osvětové práce. Postupně je však dál rozvíjel a obohacoval až ke skutečnému mistrovství. Založil svou práci v kabinetě českého jazyka a literatury na několika zásadách, na nichž rok od roku stavěl svůj pracovní program:

— od počátku hájil neoddělitelnost jazykové, slohové a literární výchovy,

— neúnavně se snažil, aby učinil učitelům přístupnou a srozumitelnou úlohu jazyka jako nejvýznamnějšího prostředku komunikace mezi lidmi a jako prostředku, který otevírá lidem cestu ke vzdělání. Proto také hledal cesty, jak jim objasnit význam všestranného rozvinutí aktivních vyjadřovacích schopností jako hlavního cíle jazykové výchovy, jak ukázat úkol jazyka a literatury v citové a estetické výchově žáků v procesu jejich sebevyjádření a v jejich citovém vyrovnávání se světem.

Těmto zásadám, které si studiem a v kontaktu s jejich tvůrci, představiteli a obháji stále upevňoval, věnoval Václav Kamelský od počátku svého působení mnoho času a energie v práci na základních dokumentech, na osnovách, metodických statích a metodických průvodcích. Byl členem komise pro osnovy, dlouholetým členem redakce časopisu Český jazyk a literatura a autorem dlouhé řady článků a statí, návodných rozborů a komentářů, které vycházely časopisecky i jako separáty.

V časopise Český jazyk a literatura uveřejňoval v letech 1959–1961 komentáře ke kulturním výročím: v roce 1960 k 90. výročí narození V. I. Lenina, články na pomoc literární výchově, práci s pionýrskou organizací, k 9. květnu 1965, k prověrkám z literatury (s M. Ševcovou), články k jubileím spolupracovníků časopisu aj.

Dále přispíval do časopisu Literatura ve škole, do Učitelských novin, do časopisu Slovenský jazyk a literatura a v poslední době do časopisu Rodina a škola.

S řadou spolupracovníků věnoval dlouhá léta práci na tvorbě učebnic, především čítanek a učebních textů. V r. 1958 vyšla Čítanka pro 7. ročník ZDŠ (Kamelský—Stromšíková—Třeštíková), v r. 1962 Čítanka pro 8. ročník ZDŠ (Anderlová—Kamelský), v r. 1962 Čítanka pro nižší stupeň studia při zaměstnání (Hönig—Pech—Kamelský), v r. 1969 Čítanka pro studium při zaměstnání na středních školách a pro pětileté souvislé studium na odborných učilištích a učňovských školách (Hönig—Kamelský—Pech), v r. 1969 Čítanka pro 8. ročník ZDŠ pro neslyšící (Boháč—Kamelský), v r. 1960 Český jazyk (Učební text pro kurs z učiva osmileté (devítileté) střední školy, část literární (Brožová—Melichar—Kamelský), v r. 1967 Úvod do literatury (pro kurs z učiva ZDŠ), autoři Brožová—Kamelský.

I tento neúplný výčet svědčí o mimořádné pili a invenci autora a spoluautora uvedených publikací. Celé týdny hledal po knihovnách, snažil se, aby výběr odpovídal základním tendencím jazykové a literární výchovy, aby dal živý a výstižný pohled na spisovatele, literární druh, básnický jazyk, nové formy prózy.

Četné jsou jeho literární komentáře, doslovy k mimočítankové četbě (k Jiráskově Filozofské historii, Němcové Panu učiteli, k Výboru z Erbenovy Kytice, k Drdově Němč barikádě, ke vzpomínkám Koševové Můj syn, ke Gajdarově Vojenskému tajemství atd.).

Spolupracoval s nakladatelstvím Komenium, od r. 1956–1962 byl členem redakce Pionýrských novin, byl autorem několika scénářů k vystavám se školskou a dětskou tematikou, vybíral s vedoucím kabinetu výtvarné výchovy B. Andrešem dětské literární a výtvarné práce pro výstavu k zasedání NVP o školství, obětavě pomáhal pražským obvodům a OPS při propagaci výsledků práce učitelů a žáků. — Řadu let řídil s K. Tupým literární soutěž znalostí Jiráskova díla a spolupracoval s Muzeem Aloise Jiráska. Psal o škole a o dětech i do pražských časopisů a novin, spolupracoval s Čsl. rozhlasem a televizí na pořadech určených pro školy. Těžko by se našel obor publicistické činnosti, kterého by byl nepoužil, jestliže to mohlo znamenat pomoc školám a učitelům. Byl také šťastný a hrdý, jestliže pražské školství zaznamenávalo úspěchy a na pražské školy přijížděly návštěvy odjinud. Byl také jedním z prvních, kdo byl zván k jejich uvítání a provázení.

Ale hlavní silou, která přinášela myšlenky a podněty pro aktivizaci vyučování mateřskému jazyku a české literatuře do vědomí učitelů a do jejich výchovné praxe, byly pokrokové, původní a účinné formy a metody, které se v metodické práci kabinetu řízeného Václavem Kamelským ujaly a rozvinuly. Měly společný, charakteristický rys: dokázaly uvolnit cestu přímému působení myšlenky, děje, výrazu na posluchače a čtenáře. Dílo působilo v rámci časové a místní konkrétnosti jakoby novou silou. Citlivým výběrem ukázky se zachovával původní zvuk veršů, barva a důvěrnost krajině, sdělnost písní.

Václav Kamelský šel na každou instruktáž, do každého semináře s knihou, s mnoha knihami, časopisy, výstřížky, s autentickým materiálem. Často chodíval v doprovodu některého ze svých spolupracovníků z oboru jazykovědy, literární historie, literární kritiky, nejednou jej doprovázel některý ze známých pražských herců nebo recitátorů, jindy si vybral zpěváka nebo hudebníka a velmi často přiváděl na své akce mladé lidi, vysokoškolské posluchače, adepty pěveckého, hudebního nebo recitačního umění.

Měl vzácný dar přiblížit se lidem, objevovat mezi nimi talenty a okruh jeho známých se v průběhu let rozšířil na mnoho desítek spolupracovníků a mnoho set posluchačů.

V přízemní posluchárně ústavu v Týně, v Klubu školství a kultury Na příkopě, v aulách škol, ve výstavních sálech a muzeích se scházeli k literárním podvečerům a k přednáškám o našich i světových autorech milovníci veršů, ctitelé klasické i moderní prózy, stovky posluchačů naplňovaly dvouletý cyklus světové literatury, k němuž se spojily síly všech jazykových kabinetů ústavu.

Lidé, žáci, posluchači, byli stálou živou inspirací Václava Kamelského. Byl mezi nimi šťastný a volný, podněcovali jej a on sám si nedal ujít žádnou příležitost, která slibovala objev něčeho nového, nového způsobu práce s dětmi, nečekaného výsledku, povzbuzujícího uznání.

Prostředí třídy a kontakt s dětmi jej vždycky znovu vzrušovaly jako herce před představením. Jeho ukázkové hodiny a rozborly objevovaly cesty, jak získat vřímavé žáky nižších ročníků, zdomácněly i v prostředí zdánlivě vzdáleném literárnímu a estetickému působení, na učňovských školách a učilištích a překvapovaly zájmem. Václav Kamelský měl mnoho pochopení i pro dospělé studenty škol pro pracující, znal je z přímé praxe učitelské a z maturitních zkoušek i z práce na učebnicích.

Klíč jeho úspěchů ve třídách (většinou vystupoval s dětmi, které nijak blíž neznal) byl v bezprostředním vztahu látky a skutečnosti dětského života. Vždycky našel způsob, jak vzbudit zájem o poznání něčeho nového, dětem blízkého. Uměl si zajistit jejich spolupráci od prvních chvil, nebylo mu zatěžko opatřit si i nezvyklé, působivé pomůcky, málo známé fotografie, desky, dovedl přinést k rozboru překrásné básně Josefa Hory rozkvetlou třeshnovou haluzku.

Znal vždycky dobře prostředí školy a charakter obvodu a jeho pamětihodnosti, udivoval žáky konkrétními otázkami, lokalizoval děje, dával jim aktuální obsah.

Stejně pečlivě a šetrně posuzoval i práci druhých. Nedokázal „trhat“, i slaběmu výkonu dopřál určitý úspěch a vždycky byl ochoten sednout si společně k přípravě, zamyslet se nad motivací, nabídnout příklad. „Jeho“ autoři pedagogických čtení byli stálými návštěvníky jeho pracovny, vyhledával pro ně neúnavně a svědomitě materiál, pracoval s nimi téměř krok za krokem, zvlášť šlo-li o mladé a začínající autory. Tak se počet jeho spolupracovníků rozrostl ve velkou obec řízenou zákony zájmu a lásky k pedagogické práci, k rodnému městu a jeho dějinám a dnes už nikdo nevystupuje cesty, kterými se tento proud lásky a zájmu přeléval do vyučovacích hodin a do srdcí žáků.

S obrozeneckou vírou a buditelskou vášní procházel Václav Kamelský s malými a většími skupinami Prahou. Jeho trasy křížovaly Staré i Nové Město, vracely se neschetněkrát na Pražský Hrad a do Památníku národního písemnictví na Strahov, bloudily mezi polozapadlými pomníky a hraby starých pražských hřbitovů, sledující život básníků, stránky historie i legend i zrod revolučních idejí a růst i novodobé proměny naší metropole. Tak vznikaly jedinečné práce, kterým dal název Praha — živá učebnice socialistického vlastenectví, jejíž obě vydání byla čtena jako zahajovací krajské pedagogické čtení. S nimi prošel Václav Kamelský pražské obvody, obměňuje jejich text podle místních událostí. Vytvořil tak jedinečnou formu a styl vlastenecké výchovy a dal všem příklad neformální, a proto také neselhávající ideově politické práce s žáky.

Jedna z posledních publikací KPÚ „Prahou bojů a vítězství“, vydaná k 50. výročí založení KSČ, kterou sestavily kabinet jazykových předmětů, začíná citátem z Josefa Hory:

— a větru díky,
jenž vlál —

a pokračuje pak myšlenkami, které jsou Václavu Kamelskému vlastní: „Vlál nejsilněji nad střechami našeho milovaného města. Naslouchejme jeho vlání a ozvěnám — dodnes dují starobylými uličkami, neživějšími náměstími i kolem zdí továrních čtvrtí. Byl to vítr silný, životadárny.“

Dějiny posledních padesáti let procházely Prahou bojovým krokem. Je třeba jejich stopy vyvolat. Někde zaslechneme píseň minulých let a podzimů, strhující heslo, plamenný verš. Nemí to mrtvá historie, ale součást našich životů, našeho srdce. Ozve se mocněji na známých místech, někde je téměř neslyšitelná:

Půjďme těmito stopami a budeme naslouchat. Zastavíme se u pražských kamenných dokumentů nejnámějších, ale postojíme i u těch téměř zapomenutých. Mnohé se změnilo, místa shromáždění a bojových srážek jsou dnes zastavěna, změnil se obraz pražských ulic. Ale tehdy to tam bylo. Žijeme tím dodnes.“

Poetické odpoledne
na XVI. Šrámkově
Sobotce —
zastavení u sv. Anny
Foto: K. Samšiňák

Zvláštní, snad nejživější kapitolu propagační činnosti Václava Kamelského tvoří jeho „spanilé jízdy“, jeho zájezdy a studijní cesty s učiteli z Prahy (i z jiných krajů) po stopách našich tradic, do míst vydávajících svědectví o životě tvůrců a chránících jejich památku. — Chodsko Boženy Němcové, Baarovo Klenčí, Alšovy Mirovice, Hluboká, jihočeské rybníky Antonína Sovy, Kladensko Antonína Zápotockého, Mělník s bustou Dykovou, Čapkova Strž, Dvořákova Nelahozeves, Sukovy Křečovice, Staškovo Podkrkonoší, Jiráskova Litomyšl, Halasův Kunštát, české hrady a zámky, Křivoklát a Kokořín se vzpomínkou na Máchu, Bezdězy a Trošky, pohledy do krajiny protkané řekami a potoky a vroubené lesy, zastavení v Slavičkových Kamenických — nekonečný řetěz dojmů a faktů, které se ukládaly do paměti a srdcí těch, kteří tudy s Václavem Kamelským putovali.

Tyto cesty byly často projektovány jako „sdružené akce“ několika kabinetů (hudební a výtvarné výchovy, dějepisu a zeměpisu), ale o účast a průvodní slovo se ucházely i kabinety technického zaměření, jednotlivá OPS i mimopražské ústavy.

Dnes, kdy do nenávratna zmizely tyto sváteční chvíle připravované zdánlivě lehce, přirozené a jakoby bez námahy, je čas vidět i jejich druhou stránku: nepozorovaně, ale neúprosně odčerpávaly jeho síly, zrychlovaly jeho životní rytmus, přibližovaly jeho předčasný odchod. Ale i kdybychom si toho byli bývali plně vědomi, nebylo v moci nikoho z nás dát jeho životu jiný směr, zvolnit jeho spád. Byl to bytostný rys jeho života, let volného ptáka, který májí propast za propastí.

Byl to jediný a jedinečný proud činnosti, příprav a plánů rychle vznikajících, jako by se rodil jeden z druhého. Štědrý až k lehkomyšlnosti, těžko odpíral přání a ještě na závěr těch náročných poutí rozdával po večerech z toho, co chovala jeho obdivuhodná paměť, přednášel ze svých milovaných básníků sám, i s hudebním doprovodem. Nejčastěji tu zaznívaly verše Fráni Šrámka, Josefa Hory, Františka Halase, Jaroslava Seiferta, Františka Hrubína, Viktora Dyka, ale i básně klasiků i mladé verše začínajících básníků.

Měl rád celou českou zem, byl všude doma. Miloval po svém Slovensko, proputoval je s jeho básníky, chodil i po krvavých stopách Slovenského národního povstání.

*

Přece však bylo jedno místo, kam se stále vracel — jako domů. To byla Šrámkova Sobotka. Nikdo také již nespočítá, kolikrát krácel po soboteckém náměstí za svými přáteli, které měl upřímně rád, kolikrát prošel starobylými uličkami s lome-

nými štíty a s výhledem do kraje, kolikrát stál pod milovaným Humprechtem, ve vlhkém a chladivém Plakánku, kolikrát se díval na mocnou siluetu Kostí. Učinil ze Šrámkovy Sobotky — spolu se svými drahými a vzácnými přáteli — Mekku učitelů-češtinářů, kteří sem každoročně putovali, hledající tu inspiraci, posílení a osvěžení. Spolu s ním a s B. Andrešem sem jezdili i učitelé-výtvarníci, kteří pak vycházeli do soboteckých uliček a do okolí, aby malovali.

Letošní, XIV. Šrámkovy Sobotky, se Václav Kamelský již nezúčastnil. To jej již přemohla těžká nemoc...

Na soboteckém hřbitově spí básník Václav Šolc a u zdi, vedle vojenského hrobu, leží Fráňa Šrámek. Sem přicházel Václav Kamelský sám i s ostatními a pak zazněly nad hroby obou básníků jejich verše, dojmaví hlouček ztichlých posluchačů. — Před dvaceti lety, v červenci 1952, vešel hřbitovními vraty pohřební průvod s tělem Šrámkovým. Mezi smutečními hosty byl Zdeněk Nejedlý a ve skupině, která se přišla rozloučit s mrtvým pěvcem, stál i Václav Kamelský.

Teď, právě za dvacet let, a také na vrcholu léta, odešel za svými uctívanými básníky. I jemu zahráli naposled jeho zamilovanou píseň Znáš já jeden krásný zámek nedaleko Jičína...

I pro něho složil Fráňa Šrámek verše, které patří ke skvostům české lyriky a které Václav tolikrát zaníceně citoval:

— „hleďte mi také do očí rovně a pevně,
zasnění rejdaři oblak,
ale ty rovněž, duchový zjeve,
předoucí kužel z pokojných dýmů
městečka dole,
musím teď tvrdnouti vámi a růsti
tím stonásob a stonásobným
navzdory všemu, navzdory všemu,
a dědečku, bábo, celičký rode,
a krajanský kmeni, ty šíry,
jenž jsi už tuhle vykonal cestu
a spočinul posléz,
a také ty, který ji vykonáš ještě,
bys spočinul také,
když jednou už po tomhle zákonu tedy,
tož tedy se znícím a dmoucím se srdcem,
ať krásný mne zpívá,
ať krásný mne dozpívá
hlas,
ať zním...!“

V Praze v srpnu 1972

-k-

K stému výročí narození Ferdinanda Mačenky

V třicátých letech jsme o besedách Kruhu soboteckých rodáků vždy toužebně očekávali příchod usměvavého, štíhlého muže, který na besedy přijížděl až z Neratovic, zem. školního inspektora v. v. Ferdinanda Mačenky. Jeho příspěvky k programu rodáckých besed byly vždy milou vzpomínkou na bývalou Sobotku. Narodil se 6. září 1872 v Sobotce v muzikantské rodině. Otec jeho v 22 letech odcestoval do carského Ruska, kde působil jako první houslista u divadla. Když se vrátil, vyučoval nejprve v Turnově a od r. 1881 působil jako učitel hudby v Jičíně. Matka Františka, rozená Mendlíková, byla dcerou soboteckého krejčího Václava Mendlíka.

Mladý Ferdinand navštěvoval obecnou školu v Sobotce, nižší gymnasium a učitelský ústav v Jičíně, kde se r. 1891 podrobil zkoušce dospělosti. Učitelskou dráhu nastoupil roku 1891 v Mladé a potom působil po různých učitelských štacích v okrese mladoboleslavském.

Po světové válce roku 1919 byl jmenován ředitelem při referátu ministerstva školství pro Slovensko v Bratislavě a zemským školním inspektorem. V obou těchto funkcích se zasloužil o vybudování školství na Slovensku. Roku 1932 odešel do výslužby. Přestěhoval se do Neratovic, kde se věnoval zahradě a květinám. Zemřel po dlouhé a těžké nemoci dne 1. ledna 1938 v nemocnici na Bulovce.

Jeho spisovatelská činnost byla velice rozsáhlá. Samostatně vydal knížky „Muzikanti“, „Některé vady rodinné výchovy“ a „Učitelé a školy na Slovensku“. Psal fejetony a obrázky ze života do denních i krajinářských listů. V jeho literární pozůstalosti se nám zachovalo mnoho přednášek, proslavů a refe-

rátů. Byl kulturně všestranně činný nejen za svého učitelování na Boleslavsku, ale zejména na Slovensku, kde probouzel zájem o kulturu četnými články, přednáškami a působil na rozvoj ochotnického divadla, byl také předsedou Čsl. spolku divadelního ochotnictva v Bratislavě.

Pro nás, sobotecké, jsou zejména zajímavé jeho obrázky ze staré Sobotky, psané podle vyprávění jeho matky:

- „Na zapřenou“, Sobotecký věstník, r. 1927, str. 152-4.
- „Špracharanda“, Mladoboleslavské listy, 3. 12. 1910.
- „Švec Nováček“, Mladoboleslavské listy, 9. 11. 1910.
- „Jak jsme putovali do Prahy“, Malý čtenář, 13. 9. 1907.
- „Strejda Štěpina“, Národní politika, 28. 1. 1932.
- „Valdštejnovo město“, Národní politika, 13. 3. 1934.
- „O dobrém ševci Nováčkovi“, Národní politika, 18. 6. 1929.
- „Básník Českého ráje“, Národní politika, 1. 12. 1936.
- „Když přijeli herci“, Sobotecký věstník, 1. 10. 1935, str. 184-6.
- „Jak pan kantor Kendík pomohl učitelskému pomocníku Josefovi“, Národní politika, 18. 6. 1933.
- „Forman Vrána“, Národní politika, 8. 4. 1933.
- „Za starým Sokolem“, Náš kraj, 29. 1. 1934.
- „O starém vlastenci“, Národní politika, 11. 1. 1935.
- „Tamplíček“, Sobotecký věstník, 5. 9. 1935.
- „Sobotka“, Ze sbírek mých pohlednic.
- „Idylla vánočního stromku — Mé drahé matce“.

vf.

Ferdinand Mačenka a dětská četba

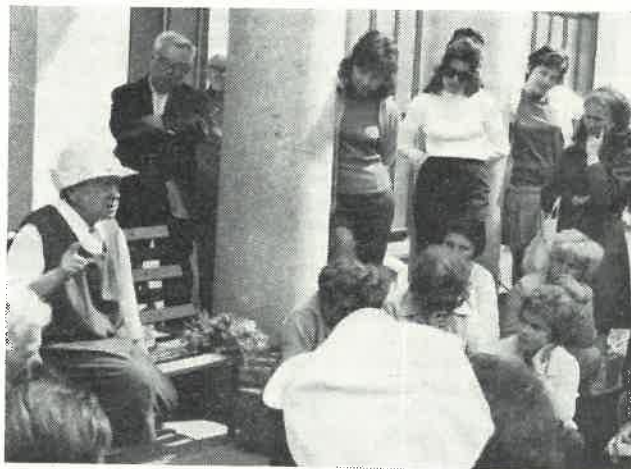
Mačenkovo jméno má týž osud, jaký byl dán mnoha jiným: zašlo se svou dobou dříve, než se stačilo stabilizovat v paměti čtenářů. A poznamenejme hned, že u dětských čtenářů je zapamatování jména ještě daleko složitější. Nelze se přilížit divit, Mačenkův přínos do čtyř dítek byl přece jen velmi relativní a může dnes zaujmout v podstatě vlastně jen historika dětské knihy. Tím si vysvětlíme fakt, že jakékoliv zmínky o Ferdinandu Mačenkovi jako autorovi v příručkách a historiích dětské knihy téměř neexistují. Snad jen Petrusův **Přehled československé literatury pro mládež** (1937) našel pro Mačenku řádkovou zmínku; Mačenkovi **Muzikanti** z roku 1921 jsou tu řazeni mezi skautskou (!) literaturu, protože se v nich vypráví o veselých a vážných příhodách cestou z Čech na Slovensko. Jinak se o našem autoru nezmiňuje ani Bačkovského **Přehled písemnictví českého doby nejnovější** ve svém třetím doplněném vydání (1899), ovšem ani Suk - Pospíšil ve své bibliograficky bohaté **Dětské literatuře české** (1924) jméno Mačenkovo neuvádí ani v cestopisech ani v povídkách ze života či mezi slovenskými motivy v dětské knize (např. ve spojitosti s dílem Káralovým či Sulovým, resp. s jejich úsilím o poznání Slovenska a o získání zájmu dětí o Slovensko).

Rekneme rovnou, že to není nelogické. Mačenka psal hlavně do **Malého čtenáře** (po roce 1908) drobné črty motivované vzpomínkově (o putování Českým rájem, o klukovské válce, o domově a vsi ap.). Jeho knižně vydaní **Muzikanti** (bez udání roku vydání, Petrus je v roce 1921) nemají valné literární ceny. Mačenka ve snaze o autenticitu (která ho spojuje teoreticky s dobovými snahami o obraz dětského hrdiny — ovšem dost opožděně a bez uměleckého úspěchu) vychází zde jakoby z nalezeného deníku malého muzikanta Jardy. Podle děje ze Sobotky vyšel 1880 tkadlec Pánek se šesti muzikanty, mezi nimiž byl i jeho patnáctiletý syn Vašek a třináctiletý Jarda, do světa. Regenschori poradí Jardovi, aby si vedl jakýsi cestovní deník o tom, co uvidí a zažije. Proto se v knize setkáváme s realitami kraje (např. jaká byla výška kopce), s popisy krajů apod. Děj je vlastně jen pozadím pro věcnou výuku a pro uvádění reálií, jakož i pro mravoličné epizody (jak muzikanti hráli u pomníku padlých vojáků aj.). Jardyovy pocity jsou líčeny sentimentálně (Jarda se třeba dívá na Krkonoše a nedá mu to, aby si „nezapěl od plíc Čechy krásné, Čechy mé...“); z maminciných dopisů na něho vane vůně domova a chce se mu plakat, ovšem řekne si: „Budu statečným!“ Kapela se dostane až do tatranského hotelu, kde hraje bohatým, jindy zase vyhrává dělníkům rokujícím o nízkých platech. Sociální problémy jsou však viděny především z národního hlediska, nebo, řečeno jinak, z hlediska aktivního republikánství po vzniku ČSR. Mačenka se vrací k motivům

pěkného čistého jazyka (např. chválí mluvu starého průvodce a srovnává ji s nepěknými jazykovými znevaženinami zvláště pražských výletníků), ale za chvíli tento motiv dovádí i do jeho zastaralé společenské realizace: stavovský živel obchodní a řemeslnický má být český; proto poznámky o maďarských firmách u nás a o němčení na Špilberku. Po výstupu na Rysy a po práci s cikány se kapela vrací domů, aby zahrála na svatbě „pana domácího“.

Snaha o autenticitu, která měla být vyvolána představou dětského cestovního deníku, je tedy v podstatě zrušena didaktizujícími a moralizujícími vložkami, které chtěly vést čtenáře v duchu přežitého typu vlastenečství. Proto kniha právem zapadla, chtějíc jen udržet zastaralý způsob využití vlasteneckého motivu v povídce pro děti; zůstanou jen motivy (třeba v začátku sobotecké) a hlavně stojí za zmínku snaha vybudovat v dětech tehdy nové republiky vztah ke Slovensku. Ovšem daleko spíše by asi měly naděje na naši pozornost zmíněné drobné črty z dětského života v **Malém čtenáři**, motivované vzpomínkami. V tomto okruhu tvorby však jsme jen svědky torza dfla.

Jan Červenka

XVI. Šrámkova Sobotka — setkání se spisovatelkou dr. Leontinou Mašinovou v Lázních Běláhradě. — Foto: Vl. Šůva

Jubileum nejlepší Šrámkovy Stázy

Dnes snad již jen ti nejstarší občané sobotečtí se budou pamatovat na Mášu Knitlovou, soboteckou rodačku (13. srpna roku 1902, její otec tu byl soudním úředníkem). Přesto, že již v raném dětství opustila Sobotku, reálné gymnasium studovala potom ve Slaném, zajížděla sem často ke své přítelkyni Marii Havlíkové, později provdané Samšínákové (zemřela 6. září 1968), matce dr. K. Samšínáka.

Knitlová již od studentských let hrávala divadlo, které jí bylo velkou láskou, hrávala je i v Sobotce hned po válce od r. 1919 se soboteckými studenty. Pro divadlo opustila i právnická studia, která absolvovala v letech 1921 až 1924. A v létě roku 1921, když Sdružení studujících soboteckých připravovalo k oslavě 50. výročí úmrtí V. Šolce představení Šrámkova Léta, přemluvili autora, který do Sobotky zajížděl vždy v létě ke své mamince, aby se ujal řízení a režie představení. A básník, který tu prožíval „veliký, slavný pocit skutečných studentských prázdnin“ a připadal si jakoby „teprve letos dělal maturitu“, přijal. V tomto představení 24. července 1921 vystoupila jako Stáza Máša Knitlová, tehdy 19letá — Jana Skalníka hrál (roku 1953 zemřelý) inž. K. Smrž, také sobotecký rodák, později významný filmový publicista.

„Stáza, Stáza! Prosím lepší Odstřelivé (Liběna Odstřelivá, jež hrála tuto roli o premiéře Léta r. 1915 na Národním divadle); jak ta holka vyloupila všechnu lyriku té figury, jak přešla z hranatosti do vlnavé oblasti v III. aktu, jak lkala pláčem holubíným, podobna národní písni; s tím děvčetem se sejdem asi brzy na pražském jevišti, bude sice studovati práva, ale nic z toho asi nebude, její srdce letí za divadlem, je to asi zákon jejího života“ — tak spal Fráňa Šrámek Mil. Hrdličkově den po představení. A potom připomeňme ještě Léto opět v Šrámkově režii 27. a 28. srpna 1927 opět s Mášou Knitlovou.

Tehdy Knitlová, která v letech 1924—1926 studovala na pražské konzervatoři, hrála už na Studentské scéně na Vinohradech (se zemřelým F. Smažikem, Erikem Kolářem aj.) i se společností Annie Šteimarové, v divadle na Slupi a jinde.

A Šrámek nadšený jejími výkony plaše „ztrácel slovíčko“ a přimlouval se za ni u K. H. Hilara i Jar. Kvapila, aby se dostala na některou velkou pražskou scénu. Jaroslavu Kvapilovi, který režíroval v Nár. divadle a pak na Městském divadle na Vinohradech několik Šrámkových her, psal 26. ledna 1927,

kdy Kvapil, tehdy vedoucí činohry vinohradského divadla, chystal opět Léto, jež se pak neuskutečnilo: „Uznáte-li, že je tu nějaká schopnost, pusťte, prosím Vás, tento hlad, který chce hrát, hrát, trochu ke krajíci...“ A 9. září 1927 se znovu a z celého přesvědčení přimlouval za M. Knitlovou: „To je Stáza. Je jí naveskrz až po ty pihy.“

A jak vzpomíná Máša Knitlová, jež hrála v Sobotce i v Měsíci nad řekou (Slávku Hlubinovou) 23. a 24. července 1927, na tato představení? „Zkoušky s básníkem byly podmanivé, jak se v nich Mistr vyžíval. Vždy dokázal navodit vhodnou atmosféru té které scény. Pro mne to znamenalo, že jsem pod jeho vedením přímo v roli žila“ (písařeli tohoto článku dne 5. října 1962).

V letech 1926—1930 hrála pak pohostinsky několikrát na Městském divadle na Vinohradech, např. v Tylově Strakonickém dudáku Dorotku za onemocnělou Milu Pačovou, v Shakespeareově Snu noci svatojánské Hermii, v Čapkově Věc Makropulos roli Kristiny, Mínu v Svobodových Čekankách, pastýžku v Dykově Zmoudření dona Quijota, Terézu v Langrově Obrácení Ferdýše Pištory aj.

Když r. 1928 po smrti nezapomenutelné Jarmily Horákové správa Nár. divadla hledala mladé herečky, vystoupila Máša Knitlová pohostinsky ve Stavovském (dnes Tylově) divadle 24. dubna 1928 v Šrámkově Létě v roli Stázy (režie Vojta Novák, Skalníka hrál Ed. Kohout). Recenze o jejím výkonu vyzněly vcelku kladně, tak např. A. M. Píša tehdy napsal: „Ve vděčné roli drsného venkovského děvčete se syrovým kvásem erotického probuzení a žhavě propukající milostné touhy a úzkosti zdůraznila místy až příliš groteskně primitivnost Stáziiny postavy a přexponovala její citovou teplotu, vcelku však byl to výkon čestný a promyšlený“ (Právo lidu 26. dubna 1928).

Roku 1929 hostovala v Městském divadle v Plzni za ředitele K. Veverky, později vystupovala také v holešovické Uranii až do r. 1931, kdy se vdala a skončila divadelní kariéru, jež trvala tak krátce.

Přejeme naší jubilantce, třeba trochu opožděně, do dalších let dobré zdraví.

Dr. Fr. Bařha

Náš krajan Josef Novák a jeho péče o školství na Jičínsku

Aleš Doubrava

Roku 1897 stal se ředitelem královéhradeckého učitelského ústavu prof. Josef Novák, rodák z Malechovic u Sobotky. Narodil se 10. června 1846 v rodině rolníka Jana Nováka. Do svých 11 let chodil do farní jednotřídky v Libošovicích. Roku 1857 jej dal otec do 3. třídy hlavní školy v Liberci. Měl se zde naučit německy a pak se věnovat rolnictví. Na radu staršího syna Jana, který studoval na universitě v Praze, dal jej otec už příštího roku do 4. třídy české hlavní školy v Praze, kde Novák znamenitě prospíval pod vedením svých učitelů Františka Tesaře, katechety Josefa Škody a ředitele Karla Amerlinga.

Od školního roku 1859/60 studoval Josef Novák na piaristickém gymnasiu v Mladé Boleslavi, kde se vyučovalo i náboženství německy. Protože mladý Novák v Mladé Boleslavi často churavěl, vzal jej otec zpět, aby studium dokončil v rodném kraji, v Jičíně, kde se na gymnasiu od roku 1866 vyučovalo všem předmětům už výhradně česky. Po maturitě roku 1867 odešel Josef Novák do Prahy, aby se věnoval studiu přírodních věd na universitě, i když občas chodil poslouchat přednášky prof. Krejčího na technice.

V srpnu 1870 přijal na dva roky místo učitele u hraběte Richarda Clam-Martínice v Ertyšovicích. Zdokonaloval se praktickými cvičeními v mineralogii u prof. Bořického a v zoologii u prof. dr. Antonína Friče. Připravoval se k státním zkouškám z přírodopisu a matematiky pro reálné školy, jež dokončil roku 1874 jako suplent na c. k. reálném gymnasiu v Německém Brodě, nabyv vysvědčení způsobilosti vyučovat přírodopisu na vyšších a matematice na nižších reálných školách. Roku 1874 se stal skutečným učitelem přírodopisu a později i fyziky na německobrodském gymnasiu. V gymnasijských výročních zprávách publikoval v letech 1878—1884 řadu studií o flóře v okolí Německého Brodu a zejména o lysejnicích.

Po dvanáctiletém působení v Německém Brodě vrací se roku 1886 Josef Novák do rodného kraje jako c. k. okresní školní inspektor v Jičíně. Od tohoto roku se datuje Novákovo úsilí

o rozšíření a zkvalitnění školství v jičínském okrese. Za jeho jedenáctiletého působení ve funkci inspektora vzrostl zde počet škol z 92 na 106. Kdežto roku 1886 byly v okrese jen dvě měšťanské školy, jejich počet se roku 1897 zvýšil na sedm. Místní školní rady se postaraly o umístění 41 škol v nových budovách, u osmnácti škol byly provedeny přístavby. Celkově bylo v této době v jičínském okrese vynaloženo na stavbu škol 750.000 zlatých.

Novák propagoval i zakládání školních zahrad. Za jeho inspektorování zvýšil se zájem dětí o zemědělství a přírodní vědy vůbec a školní docházka stoupla v průměru na 92 %. Byl i členem zkušební komise pro obecné a měšťanské školy v jičínském okrese. Pro neobyčejné učitelské a vychovatelské schopnosti dostalo se mu roku 1897 uznání tím, že byl postaven v čelo významného východočeského pedagogického učiliště — královéhradeckého učitelského ústavu. Zemřel před 55 lety, 16. září 1917.

● 700 let města Turnova.

Mezi jubilující města se řadí i Turnov, který ve dnech 7.—8. května 1972 oslavil 700. výročí svého založení. K tomu účelu byla ražena bronzová jednostranná medaile, na níž je památná turnovská radnice z roku 1620, stavená Petrem Vlachem ze Sobotky. Medaile byla ražena v omezeném počtu a byla na slavnostním zasedání MěstNV udělena významným a zasloužilým osobám. Je neprodejná. — K. Peukert

Archeologický výzkum keltské svatyně u Markvartic v roce 1972

K letošní výzkumné sezóně bylo přikročeno s obsáhlou teoretickou přípravou. Po provedeném geofyzikálním měření byla známa poloha některých objektů, rovněž hluboká jarní orba podhalila celkový obraz o rozsahu keltské osady, jež se rozkládala okolo svatyně. Nově publikovaný výzkum svatyně u Tommerdingen v NSR přinesl další poznatky o poloze obětních studní v blízkosti bahnišť (jedno z nich bylo v roce 1970 zkoumáno právě v Markvarticích), do nichž byl právě vyhozován materiál z vyhloubené studny.¹

K nejvýznamnějším výsledkům letošního archeologického výzkumu patří zjištění zašpičatělého příkopu, kterým byla s největší pravděpodobností opevněna celá osada. Zkoumán byl úsek v délce 70 metrů a dosud nebylo zjištěno zakončení, resp. předpokládaná brána (vchod). Mezi příkopem a svatyní tak byl vymezen prostor o délce cca 250 metrů, který byl vyplněn obytnými — i což je velmi důležité pro strukturu keltského osídlení — výrobními objekty. Tak například v samé blízkosti příkopu byla železářská dílna, z jejíhož odpadu bylo zachyceno skoro čtyřicet kilogramů kovářské strusky, řada polotovárů a nedohotovených nástrojů. Z celých výrobků lze jmenovat hlavně spony, hlavní datovací opory pro určení stáří (tzv. spojená konstrukce mladého latěnu, stupeň Lt C 2, první polovina 1. století př. n. l.). Jedna ze zcela zachovalých spon, tj. s jehlou, vinutím a zachycovačem, je předvedena na fotografii. Podobné spony jsou známy z keltských kostrových i žárových hrobů, z nichž jeden byl zkoumán v areálu svatyně v roce 1970. Z dalších předmětů je velmi překvapivým nálezem zápona z opasku, vlastně předchůdce dnešních opaskových přezek. Jde o tyčinku oboustranně zašpičatělou a zkovanou do háčku; na oba konce byl navlékán kožený pás, opatřený „dírkami“. Nejblíže nalezištěm těchto zápon je germánské žárové pohřebiště u Kobyl na Turnovsku,² kde zcela identický předmět pochází z hrobu číslo 12. Výrobu hákovitých zápon však převzali Germáni od Keltů, tak jako např. používání keltských spon. Důležité je, že datování keltské svatyně (mezi léty 80—50 př. n. l.) se ostře kryje s počátkem kobylského germánského pohřebiště (před rokem 50).³ I na základě jiných důvodů lze usuzovat, že právě příčinou zničení — požárem, jak specificky ukazuje nálezořad situace — byly germánské vpády. Germáni však směřovali dále k jihu, k centrum keltské moci — v okolí Markvartic po nich chybí jakékoli hmatatelné stopy.

Dále byla v sezóně 1972 zkoumána chata s rozčleněním na tři prostory, což je velmi řídké. V rohu bylo situováno ohniště s několika prohlubněmi, snad odkládacími prostory. Z nálezů je velmi důležitý zlomek klíče, který prokazuje, jak silnou diferenciaci keltské společnosti, tak i nutnost zamykat cenné předměty, které byly sotva při archeologickém výzkumu nalezeny (např. Keltové používali zlaté a stříbrné mince). Klíče

jsou známy z keltských měst, např. z jihočeského Trisova (Abilunum), kde autor výzkumu J. Břeň předpokládá, že větší klíče sloužily k uzavírání větších prostorů, např. zásobáren, dílen, kdežto menšími klíči byly zamykány menší prostory charakteru skříní, truhel a podobně.⁴

Další pozornost se soustředila k odkrytí příkopu před vchodem do svatyně, kde bylo možno očekávat zřícené části dřevohlinité konstrukce brány a archeologicky významnou stratigrafii, tj. odlišení relativního stáří nálezů, které byly splaveny do příkopu v době používání svatyně, v době zániku požárem a po ukončení funkce svatyně. Bohužel ještě není skončeno zpracování keramiky a tak je možno jen zaznamenat nálezy lebky koně v příkopu. Z historických pramenů je pak známo, že koňské oběti hrály v náboženském životě Keltů významnou úlohu.

Hlavním úkolem výzkumu v roce 1972 mělo být zjištění a zkoumání obětní studny, k čemuž bylo právě zaměřeno použití geofyzikálních metod zjišťování archeologických objektů. Ústav užití geofyziky poskytl nejnovější přístroje a dr. V. Bárta se ujal vlastního měření. Bohužel velmi nákladně zjištěné anomálie terénu se ukázaly být pouze vyhloubenými jámami, z nichž byla vybírána zemina pro stavbu valu. Snad teprve podzemní meliorace poskytnou možnost podívat se pod schránku ornice. Možná, že při větším výzkumu by byla studna nalezena, ale je nutno zdůraznit, že — i když markvarticke JZD projevilo velké porozumění a poskytlo i mechanizaci — větší výzkum by těžce postihl úrodu.

V areálu svatyně byl sice zjištěn jeden archeologický objekt, dokonce se zlomkem meče, jeho souvislost s obětní studnou je však neprokazatelná.

Výzkum keltské svatyně v roce 1972 přinesl zajímavé poznatky o charakteru osady v blízkosti keltské svatyně. Archeologický materiál však není v celé šíři zpracován, aby bylo možno detailně popsat všechny archeologické nálezy. Místní veřejnost bude mít možnost se seznámit s nálezy z keltské svatyně při podzimní přednášce v Sobotce, kterou pořádá Osvětová beseda v Sobotce, již si pokládám za čest na tomto místě poděkovat za nemalou pomoc při vlastních vykopávkách.

Prom. hist. Jiří Waldhauser

¹ H. Zürn, The Celtic Quadrangular Enclosure at Tommerdingen, Kr. Ulm, Proceedings of the Prehistoric Society 1971, 218—226.

² W. Mähling, Das spätlatenezeitliche Brandgräberfeld von Kobyl bei Turnau, Prag 1944, Abb. 6.

³ R. Hachmann, Die Chronologie der jüngeren vorrömischen Eisenzeit, 41. Bericht R-GK (Mainz) 1960, 265.

⁴ J. Břeň, Keltské oppidum Trisov, Praha 1966, 114.

Odešel hospodář

Ještě v sobotu jste ho mohli vidět sekat pod Húrou. Přivstal si na to před pátou ráno, dokud je ještě stéblo orosené a křehké, a jeho kosa v trávě jen svištěla. Však si ji taky uměl naklepat jako hned tak nikdo. A tak sekal hladce a pěkně od země až skoro do večera. Ale pozorovala to Smrt-kmotříčka a řekla si, že tohleto práce jen nejde: 87 let, slovy osmdesátšedem, a on mi děda seká skoro do slunka a ještě si večer na své terásce libuje, jak se dobře cítí.

Stojí Smrtka za dědou a neví si rady. Chce mu vzít šetrně kosu z ruky a položit ho k vonící pokosené trávě, aby si zdřímil. Pak už by neměla těžkou práci. Ale děda kosu nepouští a Smrtka vidí, že ho od nedokončeného díla nedostane. A tak jí nezbude než kývnout na sestru, aby přidala bolest. Tentokrát děda šel. Život bez práce a navíc s bolestí ho netěšil. Dal pozdravovat z nemocnice, ani na své včely nezapomněl a poprosil pány doktory, aby se s tím neduhem nevěkleli.

Poslední cestu měl, jak si představoval. Hudba hraje jeho nejmilejší písně, krásní vranici vykračují v taktu a pozorně, vědomi slavnostní chvíle. Kolem praská zralé obilí a rakev s červenými a bílými květy plyne zvolna ke hrobu líbezným rodným krajem. Do ticha, kdy hudba umlká a je slyšet jen rázy smutečních kročejů, jako by zaléhal ozvuk nesmrtelných veršů Máchových: „... v zemi milované, kolébku mou i hrob můj... vlast jedinou...“

Odchází hospodář František Čubán z Malechovic. Dědeček Čubán. A tam u nich na třech zubech i vedle na Žďánku se bude ještě dlouho a dlouho připomínat výsledky své pečlivé a neúměrné práce.

MNk

FRÁŇA ŠRÁMEK A MY

Ladislav Nezdařil, básník Horních chlapců:

1. Mám to štěstí, že si své první setkání s verši Fráni Šrámka pamatuji dodnes docela přesně. Byl jsem tenkrát sextán valašsko-meziříčského gymnázia, když mi tehdejší pražský Studentský časopis uveřejnil první báseň. Náš češtinář ji hned před třídou přečetl a po hodině mne zavolal do knihovny. Odnesl jsem si odtud Šrámkův Splav. Než mne vlak dovezl domů, měl jsem ten svazek skoro přečtený. Od těch dob se k němu vracím mnohokrát a trápím se, trápím...

2. Jak život ubíhá, zůstává za každým z nás mnoho nesplněných přání a ideálů. A jako hořící keř ztraceného ráje leží za námi země našeho dětství. Kdykoliv se za ní zahledím, jde jí dobrý pan Šrámek a moudře se usmívá. Kdo by se s mládím loučil rád? A kdo se za ním neohlíží?

Zasl. umělec Václav Kašík, dirigent, operní režisér a hudební skladatel:

Rád odpovídám na otázky, protože Fráňa Šrámek je můj zamilovaný básník.

1. S dílem Fráni Šrámka jsem se setkal ve studentských letech na gymnasiu ve Valašském Meziříčí a přečetl jsem již tehdy od něj, co ce dalo. Od té doby mne jeho dílo neopustilo. Na jeho a Nezvalovy básně nejraději komponuji.

2. Nevracím se, protože jeho básně jsou stále se mnou. Jsou mým osvěžením a inspirací. Patří k tomu největšímu, co jsem z českých a světových básníků četl.

Čtyři význační vycpavači zvířat ze Sobotecka

Časopis Vesmír v čísle 18 ze dne 1. 7. 1893 přinesl obšírný nekrolog Antonína Fierlingera z pera soboteckého rodáka prof. Alexandra Bernarda. V článku se uvádí, že mladý Fierlinger po absolvování povinných tříd nižšího gymnasia v Mladé Boleslavi (asi r. 1828) se stal praktikantem (tyro) v lékárně svého otce v Sobotce. Zde se záhy seznámil s přítelem svého otce, lesníkem Sikešem z Kostí, který dovedně vycpával savce, a ptáky a měl rozsáhlou sbírku motýlů. V Sikešově osobě máme prvního z našich čtyř preparátorů. Lesník Sikeš musel působit na Kostí velmi dlouho, nejspíše již od konce 18. století, neboť se nám zachoval doklad, že jeho syn Ignác Jan Jindřich (rodem z Kostí) absolvoval v letech 1813–15 s výborným prospěchem stavovský polytechnický institut v Praze, který byl předchůdcem dnešního Českého vysokého učení technického. Na vysvědčení je podepsán jeho direktor Franz Ritter von Gerstner. Lesní Sikeš se uvádí jako přítel Fierlingerův ještě v roce 1848. Myslivecké povolání v Sikešově rodině můžeme sledovat ještě dvě další pokolení, ovšem již v Posázaví.

Druhým v řadě těchto praktických přírodovědců je tedy Antonín Fierlinger, jehož život je znám čtenářům z historie sobotecké lékárny. Fierlinger měl to štěstí, že se dostal později na praxi do vrchlabské lékárny ke Kablíkovům. Josefína Kablíková byla žena velké odborné erudice v oboru přírodních věd, zvláště botaniky. Fierlinger pro ni sestavil velkou sbírku českého ptactva a zaznamenal i potřebná obvyklá data. Zde byl Fierlinger uveden na správnou cestu jak sledováním odborné praxe, tak i možností studia literatury. Trvalou výhodou pro mladého Fierlingera byla okolnost, že se seznámil prostřednictvím paní lékárníkové s význačnými současnými odborníky,

jako byl vždy nadšený Karel Slavoj Amerling, Tausch, Kolebnatý, Fieber, Opitz a záhadně na cestě z Ameriky roku 1849 zahynuvší Corda. Záliba studovat přírodu Fierlingera neopustila celý život a zahrnovala také zájem o květenu, mineralogii a v pozdním věku i houby.

Třetím v této chronologické řadě stojí Emil Rotta (1855–1928), jehož rod působil na šlikovském panství v Kopidlně. Jak se někteří ještě pamatují, působil po desetiletí jako berní úředník v Sobotce. Byl dobrým střelcem a zkušeným vycpavačem, sledoval pilně výskyt ptactva v kraji. Jeho byt na severní straně soboteckého náměstí v domě u Mrakotů (čp. 196) byl plný vycpané zvěře, hlavně ptáků, a mezi okny choval zmije. Také jeho syn Alexandr vystudoval lesnictví, ale první světová válka ho odvedla k vojenskému povolání.

Posledním v této časové řadě byl Vladimír Sedmidubský. Jako syn místního lékaře byl určen také pro toto povolání. Ale vášnivý zájem o přírodu zaplnil jeho život tak, že po odborném studiu vykonal zkoušky pro povolání lesnické. Za svého pobytu v rodné Sobotce vycpal dovedně mnoho savců i ptáků. Sledoval tahty ptactva a výskyt vzácných ptáků a sděloval vše zajímavé známému badateli MUDr. Hořicovi do Mnichova Hradiště (ten odkázel své krásné sbírky Národnímu muzeu v Praze). Já sám jsem Vladimíru Sedmidubskému přinesl z jedné předjarní fotografické pochůzky u nás vyznámý exemplář severské divoké kachny, která zašla vysílením z dlouhé cesty na břehu rybníka Šlejferny. Vycpavačů zvěře a ptactva působilo na Sobotecku jistě více; dnes v této tradici pokračuje učitel Josef Drahoňovský v Lavicích. J a r o m í r K u c h a ř

LITERÁRNÍ ZE SOBOTECKA

- Šrámkovy básně jsme si znovu mohli přečíst v časopisech Čsl. televize č. 27 (Jarní poutník) a 24. VII. (Neděle), Svoboda 7. VIII. (Kdybych byl pastevecem koní), Kulturní zpravodaj Prostějov č. 7 (Splav) a Stráž lidu Olomouc 29. VII. (Voják v poli). O uvedení Měste nad řekou v Bystřici u Benešova psala Amatérská scéna č. 6, o příbramské inscenaci Nové Příbramsko 30. VI., fotografii z této hry reprodukovala Pochodeň 23. VIII. Na uvedení Léta v Brně vzpomíná v Květech 1. VII. Bohuš Záhořský, vzpomínky Zdenky Čechilové na Fráňu Šrámka a Miloslavu Hrdličkovou-Šrámkovou otiskla Vlasta č. 35. Ostravská Nová Svoboda 27. VI. recenzovala rozhlasové pásmo Fráňa Šrámek – svědek času. Výročí Šrámkova úmrtí připomněla též olomoucká Stráž lidu 1. VII. Nezvalovu přednášku o české poezii z r. 1927 a v ní i pasáž o Šrámkovi najdeme v České literatuře č. 3. Dvojitý kraj básníka mládí, tak se nazývá vyprávění J. Wágnera o Šrámkově vztahu k Sobotce a Písecku.
- Zahájení Šrámkovy Sobotky oznámila také bratislavská Pravda 3. VII. O sobotecké EVZ píše J. Pavlík v Učitelských novinách 31. VII., o literární soutěži Šrámkovy Sobotky se dočteme v Květech 29. VII. a v Předvoji 18. VIII.
- Na Jiráskův Hronov jel také Libor Dolenský ze Sobotky – jeho dojmy najdeme v Mladé frontě 26. VIII.
- Životního jubilea Jiřího Srnky vzpomíná Svobodné slovo 4. VIII., oceňuje jeho hudbu ke šrámkovským filmům.
- O Václavu Špálovi píše Lidová demokracie 5. VIII.
- Výstavbu Gerstnerovy koněsprežky připomíná Lidová demokracie 9. VIII.
- Ve Svobodném slově 15. VIII. najdeme ocenění výtvarného díla Františka Martinů.
- J. Šimůnek píše v Mladé frontě 16. VIII. o novém románu Jana Otčenáška.
- Báseň Jiřího Najmona Pro lásku otiskla Mladá fronta 22. VIII.
- Verše Blanky Švábové uveřejnilo Rudé právo 12. VIII. (Válka, Už zase, Jako vždy) a Pochodeň 17. VIII. (Zas jednou), 19. VIII. (Bouře, Hudební slavnost) a 26. VIII. (Kluk, Okamžik); v témže listě 12. VIII. byla její povídka Mor.
- Vokálovu výstavu Dřevo – kouzlo přírody propagovaly Rozvoj 2. VIII., Zař Mladoboleslavská 15. VIII., Zemědělské noviny 24. VIII. a Lidová demokracie 26. VIII.

- O letošních vykopávkách keltské svatyně u Markvartic píše Lidová demokracie 15., 23. a 25. VIII., Mladá fronta 14. VIII., Svobodné slovo 25. VIII. a Předvoj 18. VIII.

- Mládežnickou stavbu velkovýkrmny skotu v Markvarticích chválí Mladá fronta 1. a 15. VIII., Práce 15. VIII. a Předvoj č. 31.

- O koncertech na Kostí píše Pochodeň 9. VIII., o kostecké expozici gotického umění Mladá fronta 5. VIII., o táboření pod hradem Větrník z Vysokého n. Jiz. č. 9 a Rozvoj 9. a 23. VIII. Článek o kopání v kosteckém podzemí přináší Svobodné slovo 9. VIII., návštěvnost hradu připomíná Mladá fronta 22. VIII., Pochodeň 24. VIII. a Lidová demokracie 12. VIII.

- O Troskách se dočteme v Naší rodině č. 35, v Rozvoji 2. VIII. a v Lidové demokracii 12. VIII.

- Turistické zajímavosti Sobotecka doporučuje Pochodeň 22. a 23. VIII.

- Článečky z minulosti březenského panství přináší Zař Mladoboleslavská 8. a 25. VIII.

- V dalších číslech Předvoje najdeme hlavně informace o žních v našem okolí (11. a 18. VIII.), o práci ČSŽ v Sobotce a soudníku o střelbě na jalovce u Špyšové (č. 31).

- 9. číslo Života Budovcovy župy informuje o úmrtí Jana Boudyše a o velké povodni v porčici Klenice r. 1789.

- Domousnický zpravodaj č. 38 z 21. VIII. přináší opět mnoho zajímavých zpráv ze současnosti i minulosti obce.

- **Krajská knihovna Kladno** vydala rozmnožené literární pásmo ze života a díla Fráni Šrámka **Nejsenzitivnější z básníků**. Pásmo zpracoval Stanislav Průcha, vyšlo r. 1972.

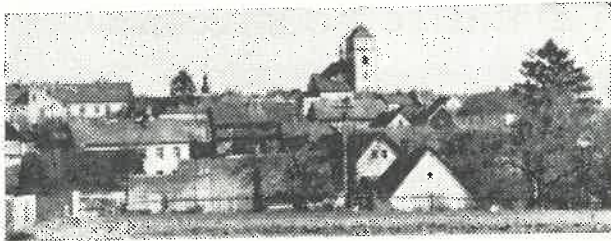
- **Muzeum Železnice**. Vydal ONV Jičín v Edici Českého ráje č. 3, řada malých průvodců č. 1. Text Jan Knob, fotografie Otakar Hrdlička, grafická úprava Ivan Krejzlík. Vyšlo r. 1972, 52 stran, cena 20 Kčs. V příkladné grafické úpravě a s krásnými fotografiemi vyšel text Jana Knoba o železničském muzeu. Autor si všímá historie i přítomnosti a vyhlídek do budoucna tohoto malého, ale bohatého muzea. Zvláště vyzvedá práci budovatele muzea Václava Kozáka. Je třeba poděkovat ONV Jičín za příkladnou publikační činnost.

- V 54. svazku **Karavany** píše Radovan Šimáček v seriálu Veselé i vážné vyprávění o českých hradech o osudech Kostí a Trosek. Hezkými kresbami a plány obou hradů doprovodil text Vladimír Kopecký, znaky hradních pánů kreslil Jiří Louda.

- Hezkou vzpomínkovou knihu sochaře **Břetislava Bendy Bronz a kámen** vydal Melantrich r. 1972. Najdeme zde i několik úsměvných odstavců věnovaných Václavu Špálovi.

- **Jiří Kotalík: Václav Špála** (Odeon Praha 1972, 10. svazek edice Malá galerie, 81 stran, 45 reprodukcí, náklad 43.500 výtisků, cena 33 Kčs). Přístupná monografie s četnými reprodukcemi přibližuje širokému okruhu čtenářů život a dílo významného českého malíře. Autor se dotýká i Špálova pobytu na Sobotce.

- **Šrámkovu báseň Podivný večer** do latiny přeložil prof. dr. Jan Šprincel. Opis tohoto prvního převodu do latiny zaslal Archivu Fráni Šrámka hudební skladatel prof. dr. Zdeněk Zouhar, který tuto báseň zhudebnil.

Sobotecká všehochuť

● **Začíná nový školní rok**, v Sobotce tentokrát s velkými potížemi. Děti nastoupily do školy až 11. září (vybraly si tím nedobrovolně jarní prázdniny), neboť generální oprava budovy není zdaleka ukončena. Bude se vyučovat pouze v polovině školy, další třídy budou nouzově umístěny ve školní dílně a v družině, v sokolovně, v mateřské školce, v knihovně a v OUNZ; navíc 1.—3. ročník bude mít směnné vyučování. Školní družina bude v provozu celý den. Celkem je letos v Sobotce 17 tříd a 435 dětí. Z učitelského sboru odešli Eva Klůzová, Josef Kužel a Eva Šupitarová; další dvě učitelky jsou na mateřské dovolené a jedna na zdravotní dovolené. Nově nastoupili František Dvořák, Zdeněk Horčíčko a Marie Smrčková z Jičína, Jaroslava Klazarová z Mladějova a Karel Urbánek z Valdic; i nadále dojíždí také důchodkyně Alžběta Hübnerová z Jičína. Novou skupinovou vedoucí je Hana Hejnová ze Sobotky a novým školníkem Václav Bednář ml. ze Sobotky. Přejeme učitelům i žákům, aby i ve ztížených podmínkách dosahovali dobrých výsledků ve své práci a aby nám o životě školy častěji

● **V letošním roce proběhla na Kosti úspěšně druhá série koncertů staré hudby**, kterou opět uspořádala správa hradu ve spolupráci s Osvětovou besedou Sobotka. Letos byly pozvány pražské soubory Sdružení pražských pozounů, Lyra nova a Collegium flauto dolce. Všechny tři předvedly hodnotný program od skladeb renesančních až po díla současných skladatelů. V akusticky výborném prostředí hradního nádvoří zaznívaly tóny cemballa, harfy, loutny, zobcových fléten i dalších strunných a dechových nástrojů nynějších i starých. Koncerty si získaly již stálý okruh posluchačů, kteří dojíždějí i ze vzdálených míst, zvláště autobusy byly vypravovány ze Sobotky a z Turnova. Také počasí bylo příznivé. Již nyní projevují zájem o účinkování na Kosti v příštím roce naše přední soubory; můžeme se tedy těšit na třetí sezónu.

● **Koncem srpna se konala v KNIZE v Sobotce výstava akvarelů soboteckého rodáka ing. arch. Antonína Klímeše.** Náměty ze Soboteka vzbudily zaslouženou pozornost; škoda, že výstava byla málo propagována, takže mnoho lidí o ní nevědělo.

● **Hledáme nejstarší písemný doklad**, ve kterém by se nacházelo označení Český ráj pro náš kraj. Zatím víme o knize V. Durycha Z Českého ráje, která vyšla r. 1886. Pokud někdo ví o starším výskytu tohoto značení v knihách, turistických průvodcích či novinových článcích, oznamte to laskavě redakci.

● **Prom. hist. Jiří Waldhauser připravil pro Sobotku přednášku o archeologickém průzkumu keltské svatyně u Markvartic spojenou s ukázkami nálezů a promítáním.** Uskuteční se pravděpodobně 27. října v sále sportovní. Blíží bude oznámeno na plakátech.

● **První poprázdňinová schůzka rodáků a přátel Sobotky a okolí se uskuteční v Praze v sále Náprstkova muzea v pondělí 23. října 1972 v 19 hodin.** Na programu je krátká přednáška dr. Václava Zieglera o geologii Soboteka, vzpomínka na Ferdinanda Mačenku, zprávy ze Sobotky a přátelské pobesedování. Srdečně zveme všechny přátele Soboteka.

● **V létě letošního roku byl vybiten vstupní prostor a spodní část chrámové lodi v Sobotce.** Vnější vzhled však naléhavě volá po důkladné opravě. Vyslyší někdo toto volání?

● **Letošní posvícení proběhlo v Sobotce způsobem v posledních letech obvyklým.** V sobotu 26. srpna byla posvícenská taneční zábava v sokolovně, v neděli a na zlatou v pondělí se tancovalo na Poště; veselo bylo i v ostatních hospodách, pokud nebyly zavřené (Beseda). Neobvyklé pouze bylo, že v sobotu byly na Poště a v hotelu Turista svatební hostiny, takže tyto podniky byly částečně „vyřazeny“ z provozu.

● **Paní Blažena Červenková věnovala humprechtskému muzeu měštanský kroj**, ušitý r. 1901 v Mnichově Hradišti pro její matku, paní Marii Královou, která loni zemřela ve věku 83 let.

● **Kulturní kalendář jednou větou:** 6. IX. 1872 se narodil v Sobotce spisovatel Ferdinand Mačenka. 7. IX. 1847 se narodil v Sobotce novinář Antonín Čapek. 9. IX. 1892 se narodil v Nové Pace herec Vojta Matys, první Jan Skalník ze Šrámkova Léta. 16. IX. 1917 zemřel malechovický rodák prof. Josef Novák. 21. IX. 1922 se oddělila Vesec od Nepřívěce. 28. IX. 1907 zuřil velký požár v Oseku. V září 1882 byla otevřena nová škola v Libošovicích.

● **Dne 13. září 1972 dožil se 65 let prof. Karel Janků.** Věren rodinné tradici (z této malechovické rodiny vyšel mj. zakladatel české lichenologie prof. J. Novák) věnoval se i on botanice a zasloužil se zvláště o botanický průzkum Českého ráje. Jeho nejvýznamnějším nálezem je čípek objímavý, který objevil a r. 1934 publikoval z Kalného dolu u Pleskot. Přejeme našemu milému krajanovi hodně zdraví do dalších let a věříme, že svými články obohatí také náš časopis.

● **Sňatky:** 8. VII. na Sychrově Eva Drahoňovská z Drahoraze (učitelka ZDŠ Sobotka) a Otto Köstinger z Jičína. 17. VIII. v Praze 6 Eva Mináriková z Prahy a ing. Jaroslav Pekárek z Markvartic. 26. VIII. v Turnově Marta Košovičová z Frýdlantu v Č. a Jaroslav Zofka z Dobšic. 2. IX. v Semilech Helena Mateňková ze Siciny v Polsku a Josef Konečný z Mladějova, v Sobotce Helena Barešová z Plhova a Ladislav Drapák z Ohařic a na Sychrově Božena Zemánková z Hubojed a Jaroslav Knap z Dolního Lochova.

● **Sobotectí jubilanti:** 89 let se dožívá 5. IX. Václav Hošic, nejstarší muž v Sobotce. 85 let oslaví 17. IX. Václav Pavloušek ze Sobotky. 75 let se dožívá 4. IX. Růžena Burešová ze Sobotky. 70 let oslaví 4. IX. Marie Goldbachová a 7. IX. František Donát ze Sobotky. 65 let se dožívají 6. IX. Václav Jaroš, 12. IX. Marie Rulcová (čp. 443), 22. IX. Marie Rulcová (čp. 270), 23. IX. Marie Macounová a 24. IX. Sidonie Krémařiková ze Sobotky a 13. IX. Marie Bočková ze Stěblovic.

● **Náš krajan Alois Kozák** vykonal spolu se čtyřmi dalšími sportovci nonstop pochod Praha—Čáslav na V. ročník Memoriálu Vlasty Kopeckého.

Z oslav 40 let sobotecké kopané. Setkání zakládajících členů a funkcionářů SK Sobotka. — Foto: Vl. Černý

● **Poslední výsledky soboteckých fotbalistů:** první družstvo, které hraje opět v I.B třídě — oddělení Podkrkonoší — remizovalo v prvních podzimních mistrovských zápasech s Trutnovem II 1:1 a prohrálo s Vrchlábím 1:4, s Rokytnicí n. Jiz. 0:4 a s Hostinným 3:5. Dorost je nováčkem krajské I. třídy, zatím zvítězil nad Hostinným 5:0 a podlehl Novému Bydžovu 0:2 a Vrchlábí 0:3.

● **Vzpomínka.** 27. září 1972 jsou tomu dva roky, co dotlouklo předobré srdce Františka Šimka z Mladé Boleslavi, rodáka z Libošovic. Kdo jste ho znali, vzpomeňte s námi!

Manželka, dcera s rodinou a sourozenci.

● **Úmrtí v srpnu:** 6. VIII. František Čuban z Malechovic — 87 let. 7. VIII. František Ort z Libošovic — 83 let. 8. VIII. Emílie Soukupová z Matic — 82 let. 9. VIII. Anna Šilhánová z Příbrami — 69 let. 11. VIII. František Šouta z Podkosti — 90 let. 13. VIII. František Hauser z Rakova — 65 let. 15. VIII. Marie Ječná z Trní — 78 let. 16. VIII. Marie Kofátková (roz. Nováková) z Prahy — 84 let. 20. VIII. Anna Kunstová ze Stěblovic — 79 let. 21. VIII. Josef Sobotka ze Sobotky — 75 let. 28. VIII. Marie Brunclíková z Příchvoje — 66 let.